Passende beoordeling Ruimte voor de Rivier uiterwaarden Nederrijn

Deelgebied Middelwaard

Definitief

Boskalis

Grontmij Nederland B.V.
Houten, 5 maart 2012

Verantwoording

Titel	:	Passende beoordeling Ruimte voor de Rivier uiterwaarden Nederrijn
Subtitel	:	Deelgebied Middelwaard
Projectnummer	:	299493
Referentienummer	:	GM-0051478
Revisie	:	C4
Datum	:	5 maart 2012

Auteur(s)	:	mr. A.H. (Daniel) Tuitert
E-mail adres	:	daniel.tuitert@grontmij.nl
Gecontroleerd door	:	drs. R.J. Jonker
Paraaf gecontroleerd	:	
Goedgekeurd door	:	ir. D.D.L. Goedhart
Paraaf goedgekeurd	:	
Contact	:	Grontmij Nederland B.V. De Molen 48 3994 DB Houten Postbus 119 3990 DC Houten T +31 30 634 47 00 F +31 30 637 94 15 www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

1 Inleiding 4
1.1 Aanleiding 4
1.2 Doel 5
1.3 Leeswijzer 5

2 Wettelijk kader 6
2.1 Natuurbeschermingswet 1998 6
2.2 Passende beoordeling 6
2.3 Bevoegd gezag 7

3 Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn 8
3.1 Begrenzing 8
3.2 Gebiedsbeschrijving 8
3.3 Kwalificerende habitattypen en/of soorten 9
3.4 Voorkomen habitattypen en/of soorten 10

4 Ingrepen 13
4.1 Werkzaamheden 13
4.2 Publieksaantrekkende werking 14
4.3 Uitvoeringsplanning (globaal) 14

5 Effectbeschrijving en -beoordeling 15
5.1 Verslechtering kwaliteit/oppervlakte habitattypen 15
5.2 Verslechtering kwaliteit/oppervlakte leefgebieden soorten 15
5.3 Verstoring soorten 16

6 Conclusie 19
6.1 Habitattypen 19
6.2 Broedvogels 19
6.3 Niet-broedvogels 19
6.4 Conclusietabel 20
6.5 Cumulatie 20

Bijlage 1: Kaart werkzaamheden Middelwaard

Bijlage 2: Kaart ligging wandelpaden Middelwaard

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In 1993 en 1995 hadden de Rijn en de Maas te kampen met zeer hoge waterstanden. Naar aanleiding van deze hoge waterstanden is gebleken dat de Rijntakken en de (bedijkte) Maas grotere hoeveelheden water af moeten kunnen voeren dan de hoeveelheid waarmee tot dusver rekening is gehouden. Omdat de dijken op de meeste plaatsen hierdoor niet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstromen voldoen, zijn maatregelen nodig. In 2000 heeft het kabinet het Rijksprogramma Ruimte voor de Rivier gekozen als uitgangspunt voor een nieuwe aanpak van hoogwaterbescherming: in plaats van het verhogen en versterken van dijken, moet de rivier meer ruimte krijgen. Daarbij is als uitgangspunt genomen ‘geen dijkversterking, tenzij …’.

Dit Rijksprogramma heeft geleid tot de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier (januari 2007) die bestaat uit negenendertig samenhangende maatregelen, het Basispakket, dat de rivier meer ruimte moet geven. De doelstellingen die ten grondslag liggen aan PKB Ruimte voor de Rivier zijn:

- het brengen van de bescherming van het rivierengebied op het vereiste wettelijk niveau;
- het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied.

Het project Ruimte voor de Rivier Nederrijn heeft betrekking op een viertal maatregelen uit het Basispakket, te weten:

- uiterwaardvergraving Doorwerthse Waarden;
- uiterwaardvergraving Middelwaard;
- uiterwaardvergraving De Tollewaard;
- obstakelverwijdering Elst.

Figuur 1.1: Overzicht ligging plangebied Middelwaard.

1.2 Doel

Het doel van deze passende beoordeling is om inzichtelijk te maken in hoeverre het plan kan leiden tot een verslechtering van de habitattypen en/of habitats van soorten of tot een significante verstoring van de soorten waarvoor het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn is aangewezen. Aan de hand van deze passende beoordeling wordt duidelijk in hoeverre voor de ingrepen een vergunning noodzakelijk is op grond van artikel 19d Nb-wet. Tevens wordt aangegeven in hoeverre de vergunning verleenbaar wordt geacht.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk twee wordt het wettelijk kader voor deze passende beoordeling geschetst en is aangegeven wanneer de provincie Gelderland bevoegd gezag is ten aanzien van het verlenen van de Nb-wetvergunning en wanneer de minister van EL&I het bevoegd gezag is. Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van het Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn en van de kwalificerende habitattypen en soorten die in de Middelwaard voorkomen. In hoofdstuk 4 worden de effecten van de ingreep op de kwalificerende habitattypen en soorten bepaald en getoetst aan de instandhoudingsdoelstellingen die voor deze habitattypen en soorten zijn geformuleerd. Tot slot worden in hoofdstuk 5 de conclusies van deze passende beoordeling weergegeven.
is op grond van artikel 19d van de Natuurbeschermingswet 1998.

2 Wettelijk kader

2.1 Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 (Nb-wet) biedt de juridische basis voor de bescherming van gebieden in Nederland. Internationale verplichtingen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, maar ook verdragen als bijvoorbeeld het Verdrag van Ramsar (Wetlands) zijn hiermee in nationale regelgeving verankerd. De Nb-wet onderscheidt twee categorieën beschermde gebieden:

- Natura 2000-gebieden;
- Beschermde Natuurmonumenten.

Onder Natura 2000-gebieden vallen de gebieden die op grond van de Vogelrichtlijn en/of Habitatrichtlijn zijn aangewezen. Voor al deze gebieden gelden instandhoudingsdoelen. De essentie van het beschermingsregime voor deze gebieden is dat deze instandhoudingsdoelen niet in gevaar mogen worden gebracht. Om dit toetsbaar te maken kent de Natuurbeschermingswet voor projecten en andere handelingen die gevolgen voor soorten en habitats van de betreffende gebieden zouden kunnen hebben, een vergunningplicht (artikel 19d Nb-wet). Ook projecten of handelingen die buiten het Natura 2000-gebied plaats vinden kunnen zonder vergunning verboden zijn als er negatieve effecten door 'externe werking' kunnen optreden.
Beschermde Natuurmonumenten kennen een nationale aanwijzingsgrondslag op basis van natuurschoon en natuurwetenschappelijke betekenis. Ook voor het aantasten van de wezenlijke kenmerken van deze Beschermde natuurmonumenten geldt een vergunningplicht (Artikel 16 Nb-wet).

Voor Natura 2000-gebieden die vroeger een Beschermd natuurmonument waren, gelden niet alleen de instandhoudingsdoelen ter uitvoering van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn, maar ook de oude doelen met betrekking tot natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Deze zogenaamde 'oude doelen' stammen uit de tijd dat het gebied een Beschermd natuurmonument was. Tot dusverre gold voor die oude doelen het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn, terwijl die richtlijn daartoe niet verplicht. Voor beide soorten doelstellingen komen als gevolg van de Crisis- en Herstelwet aparte beschermingsregimes te gelden.

- Oude doelen: voor deze doelen komt het lichtere regime voor beschermde natuurmonumenten te gelden.
- Natura 2000 doelen: voor deze doelen blijft het huidige regime van de Natuurbeschermingswet van toepassing.

2.2 Passende beoordeling

Met een passende beoordeling wordt vastgesteld of door een project, handeling of plan er een kans bestaat op een significant negatief effect. Dit op basis van de beste wetenschappelijke kennis ter zake, waarbij alle aspecten van het project of een andere handeling op zichzelf én in combinatie met andere activiteiten of plannen worden geïnventariseerd en getoetst.

De passende beoordeling kan drie uitkomsten hebben:

1. Er treedt geen aantasting van instandhoudingsdoelstellingen op. De vergunning dan wel goedkeuring wordt verleend.
2. Negatieve effecten treden (mogelijk) wel op, maar deze zijn niet significant. Vergunning dan wel toestemming wordt verleend, mits de aantasting niet onaanvaardbaar is (zie verslechteringstoets).

3. Er treden (mogelijk) wel significante effecten op. Dan volgt toetsing aan de zogeheten ADC-criteria:
    - Er zijn geen geschikte Alternatieven.
    - Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
    - Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Slechts als bij significant negatieve effecten aan deze drie criteria is voldaan, mag het bevoegd gezag vergunning of goedkeuring verlenen. Indien er sprake is van aantasting van een gebied dat is aangewezen ter bescherming van prioritair natuurlijk habitat of een prioritaire soort, dan dient eerst door de minister van EL&I aan de Europese Commissie advies te worden gevraagd alvorens toestemming cq. goedkeuring mag worden verleend. Bovendien is het aantal redenen van groot openbaar belang in dat geval beperkt.

2.3 Bevoegd gezag

De provincie waarin (het grootste deel van) het betreffende Natura 2000-gebied ligt en/of waarin de ingreep plaatsvindt, is in beginsel bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen op grond van de Natuurbeschermingswet. Op grond van het Besluit Vergunningen Natuurbeschermingswet 1998 is de minister van EL&I echter in bepaalde uitzonderingsgevallen bevoegd gezag voor de vergunningverlening. Eén van die uitzonderingsgevallen betreft het treffen van maatregelen en voorzieningen die nodig zijn met het oog op de ontwikkeling, werking en bescherming van de hoofdwateren in de zin van het Waterbesluit (artikel 2 sub e Besluit Vergunningen Natuurbeschermingswet 1998). In het kader van Ruimte voor de Rivier voor de Uiterwaarden Nederrijn vinden er zowel werkzaamheden plaats die onder de uitzondersbepaling vallen (alle maatregelen op het gebied van rivierverruiming en waterstandsdaling) als werkzaamheden die daar niet onder vallen (recreatieve voorzieningen, zoals de aanleg van wandelpaden, passantensteigers, uitkijkpunten ed). Voor deze laatste werkzaamheden is de provincie bevoegd gezag.

3 Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn

3.1 Begrenzing

In onderstaande figuur is de begrenzing van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn weergegeven ter hoogte van het plangebied Middelwaard. De Middelwaard ligt aan de zuidzijde van de Nederrijn onder Rhenen.

Figuur 3.1: Overzicht begrenzing Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn (geel gearceerd) ter hoogte van het plangebied (rood omlijnd).

3.2 Gebiedsbeschrijving

De Nederrijn is een weinig dynamische, gestuwde tak van de Rijn met relatief hooggelegen uiterwaarden. Deze zijn deels in agrarisch gebruik en worden deels als natuur ontwikkeld. Door de hoge waterstanden (als gevolg van stuwing) zijn veel delen van de uiterwaarden vrij nat, wat wordt versterkt door de toevoer van kwelwater vanaf de stuwwallen. De natte graslanden, moerassen en oude waterlopen zijn van belang voor rustende en foeragerende ganzen, eenden en weidevogels. De Amerongse Bovenpolder herbergt goed ontwikkeld Glanshaverhooilanden en is om die reden aangemeld onder de Habitatrichtlijn. Op de overgangen van de uiterwaarden naar de hogere zandgronden komen fragmenten hardhoutooibos voor.

Natura 2000 Landschap:	Rivierengebied
Status:	Habitatrichtlijn + Vogelrichtlijn
Site code:	NL2003004 + NL9802038
Beschermd natuurmonument:	-
Beheerder:	Staatsbosbeheer, Domeinen, Utrechts Landschap, Gelders Landschap, Rijkswaterstaat, particulieren
Provincie:	Gelderland, Utrecht
Gemeente:	Utrechtse Heuvelrug, Buren, Neder-Betuwe, Overbetuwe, Renkum, Rhenen, Wageningen, Wijk bij Duurstede
Oppervlakte:	3.259 ha

Figuur 3.1-2: Kenschets Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn (www.minlnv.nl)

3.3 Kwalificerende habitattypen en/of soorten

In onderstaande tabel zijn de habitattypen en soorten weergegeven waarvoor het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn is aangewezen.

Instandhoudingsdoelstellingen

		SVI Landelijk	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren
Habitattypen							
H3270	Slikkige rivieroevers		>	>			
H6510A	Glanshaver- en vossenstaart-hooilanden (glanshaver)	-	>	=			
H91F0	*Droge hardhoutooibossen*	--	>	>			
Habitatsoorten							
H1095	*Zeeprik*	-	=	>	>		
H1099	*Rivierprik*	-	=	>	>		
H1145	*Grote modderkruiper*	-	=	=	=		
H1166	*Kamsalamander*	-	=	=	=		
Broedvogels							
A119	Porseleinhoen	--	>	>			10
A122	Kwartelkoning	-	>	>			40
A229	IJsvogel	+	=	=			5
A249	Oeverzwaluw	+	=	=			80
Niet-broedvogels							
A005	Fuut	-	=	=		80	
A017	Aalscholver	+	=	=		130	
A037	Kleine Zwaan	-	=	=		20	
A041	Kolgans	+	= (<)	=		2900	
A043	Grauwe Gans	+	= (<)	=		880	
A050	Smient	+	= (<)	=		2400	
A051	Krakeend	+	=	=		50	
A054	Pijlstaart	-	=	=		10	
A056	Slobeend	+	=	=		50	
A059	Tafeleend	--	=	=		100	
A061	Kuifeend	-	=	=		630	
A068	Nonnetje	-	=	=		5	
A125	Meerkoet	-	=	=		1700	
A142	Kievit	-	=	=		1400	
A156	Grutto	--	=	=		60	
A160	Wulp	+	=	=		100	

Legenda	
W	Kernopgave met waterop-gave
	Sense of urgency: be-heeropgave
	Sense of urgency opgave m.b.t. water-condities
SVI lande-lijk	Landelijke Staat van Instandhouding (-- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig)
=	Behoudsdoelstelling
>	Verbeter- of uitbreidingsdoelstel-ling
=(<)	Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering

3.4 Voorkomen habitattypen en/of soorten

3.4.1 Inleiding

Binnen de volgende soortgroepen zijn beschermde soorten in 2009 door Oranjewoud (Oranjewoud 2009) middels een veldinventarisatie in kaart gebracht: vaatplanten (flora), vleermuizen, overige zoogdieren, vogels (broedvogels en winter- en watervogels), amfibieën, vissen en beschermde ongewervelden (rivierrombout). De onderzoeksgebieden zijn dekkend geïnventariseerd, waarbij de intensiteit van het onderzoek overal min of meer gelijk is geweest.

De onderzoeksintensiteit was als volgt:

- Flora: 4 bezoeken in mei, juni en augustus 2009;
- Vleermuizen: 6 bezoeken in juni en juli 2009;
- Overige zoogdieren: meegenomen tijdens veldbezoeken andere soortgroepen;
- Broedvogels: 3 ochtendronden in mei, juni en juli en 2 avondronden in juni en juli;
- Amfibieën: 4 bezoeken in april, mei en juni;
- Vissen: 8 veldbezoeken in april, mei juni, juli en augustus;
- Ongewervelden: meegenomen tijdens veldbezoeken andere soortgroepen.

3.4.2 Habitattypen

Uit de Groenatlas van de provincie Gelderland en de natuurtoets van Oranjewoud blijkt dat in het plangebied geen kwalificerende habitattypen voorkomen. Het habitatsubtype zachthoutooibossen komt wel in het plangebied voor, maar vormt geen kwalificerend habitat voor het Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn.

3.4.3 Habitatrichtlijnsoorten

Tijdens het veldonderzoek zijn geen Habitatrichtlijnsoorten in het plangebied waargenomen waarvoor de uiterwaarden Nederrijn als Natura 2000-gebied is aangewezen. Ook in de Groenatlas van de provincie Gelderland staan geen waarnemingen van kwalificerende soorten in het plangebied. De watergangen in het plangebied vormen wel potentieel geschikt leefgebied voor de grote modderkruiper en de kamsalamander. Voor de rivierprik en zeeprik zijn geen geschikte paaiplaatsen in het plangebied aanwezig die in verbinding staan met de Nederrijn, die door beide soorten als trekroute wordt gebruikt.

3.4.4 Vogelrichtlijnsoorten

Uit de Groenatlas van de provincie Gelderland blijkt dat in enkele kilometerhokken waarin het plangebied ligt komen de kwalificerende broedvogelsoorten ijsvogel en oeverzwaluw voorkomen. Uit het veldonderzoek van Oranjewoud dat in het plangebied is uitgevoerd, blijkt echter dat zowel de ijsvogel als de oeverzwaluw niet in het plangebied zelf broedt maar in andere delen van de kilometerhokken buiten de Middelwaard.

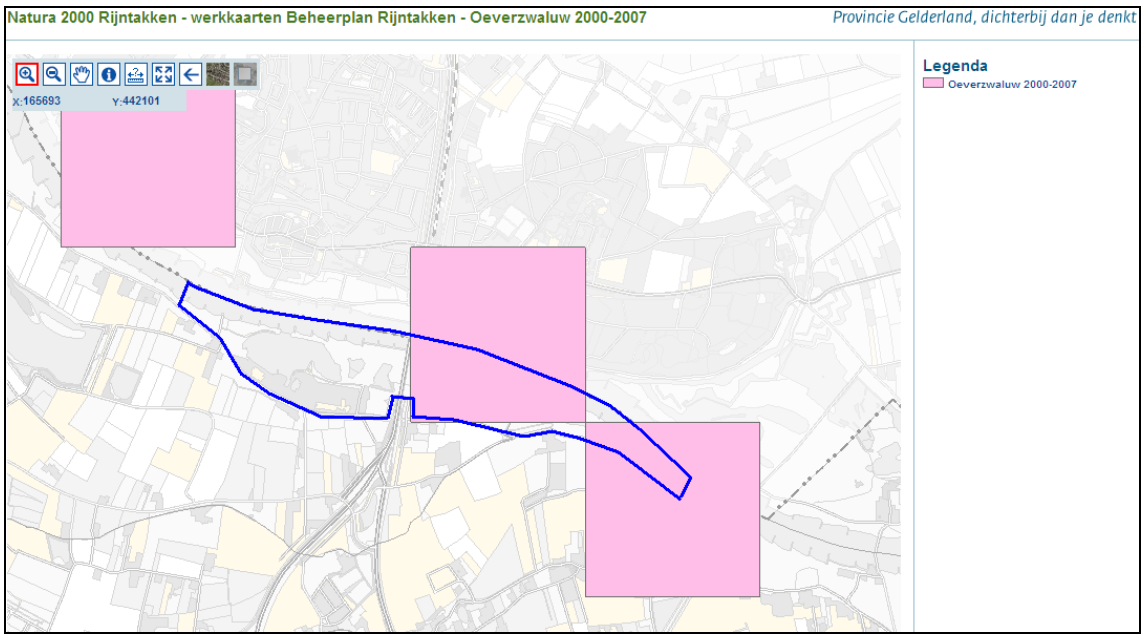

Figuur 3.4.3-1: Overzicht broedgebieden oeverzwaluw binnen kilometerhokken waarin het plangebied (blauw omlijnd). Bron: provincie Gelderland.

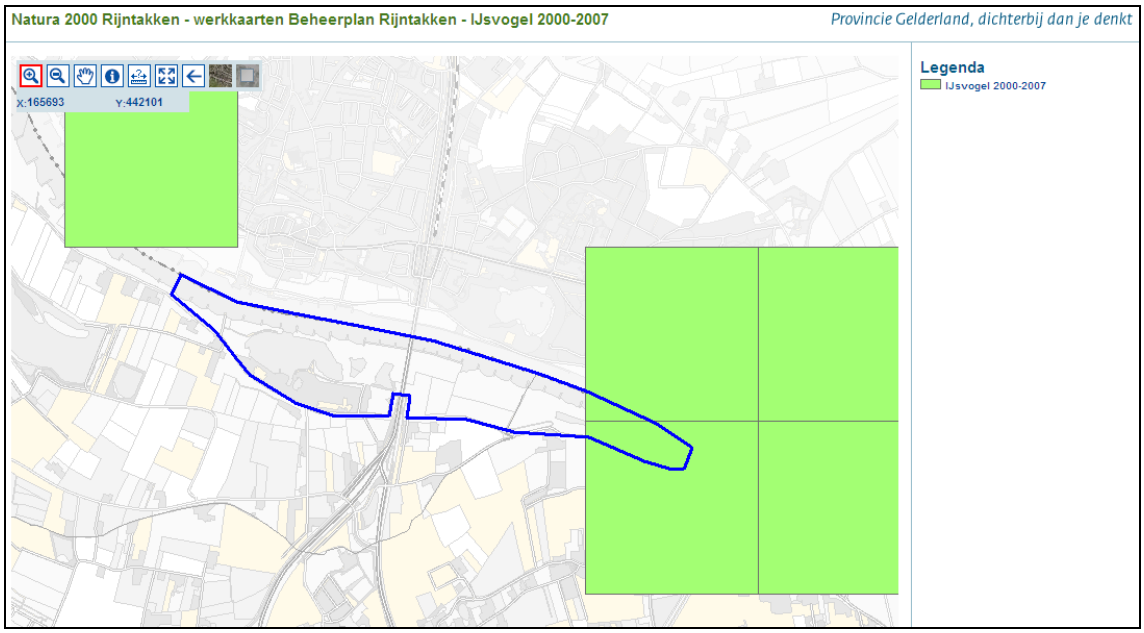

Figuur 3.4.3-2: Overzicht broedgebieden ijsvogel binnen kilometerhokken waarin het plangebied (blauw omlijnd) ligt. Bron: provincie Gelderland.

Ook voor de porseleinhoen, kwartelkoning is potentieel geschikt leefgebied in het plangebied aanwezig. Het natuurgrasland in het gebied vormt potentieel geschikt habitat voor de kwartelkoning, plas-dras-situaties en waterplassen voor de porseleinhoen. Deze soorten komen momenteel echter niet als broedvogel in het gebied voor.

Van de niet-broedvogels zijn door Oranjewoud telgegevens van SOVON (De Boer, 2009) opgevraagd van het telgebied waarin de Middelwaard ligt. Het resultaat van de analyse is dat geen enkele watervogelsoort in de laatste vijf seizoenen per telgebied de 1%-norm overschrijdt. Dit betekent dat de Middelwaard niet als belangrijk gebied voor watervogels is aan te merken. Alleen de kolgans is vrij talrijk (0,38%) in het telgebied RG3221 dat naast de Middelwaard ligt. De kolgans is als Vogelrichtlijnsoort (niet-broedvogel) opgenomen in de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn.

Incidenteel komen de soorten grauwe gans, smient, kuifeend en kleine zwaan in de Middelwaard voor, maar alleen in kleine aantallen. Andere kwalificerende niet-broedvogelsoorten zijn niet in de Middelwaard waargenomen. Voor andere kwalificerende niet-broedvogelsoorten is maar beperkt potentieel leefgebied aanwezig. Met name de oevers van de bestaande waterpartijen kunnen buiten het broedseizoen dienen als pleisterplaats voor steltlopers als kievit, wulp en grutto. Hier worden geen werkzaamheden uitgevoerd.

4 Ingrepen

4.1 Werkzaamheden

De essentie van de maatregel in de Middelwaard zit in het weggraven van de zomerkade waardoor bij hoogwater het water makkelijker door de uiterwaard meestroomt, in combinatie met het verlagen van het maaiveld onder de brug en het aanbrengen van twee langgerekte plassen in het oostelijk deel van de uiterwaard met een gezamenlijke oppervlakte van ca. 9.700 m^2.
De oever van de Nederrijn wordt in het oostelijk deel verlaagd en steenstort tussen de kribben wordt verwijderd.

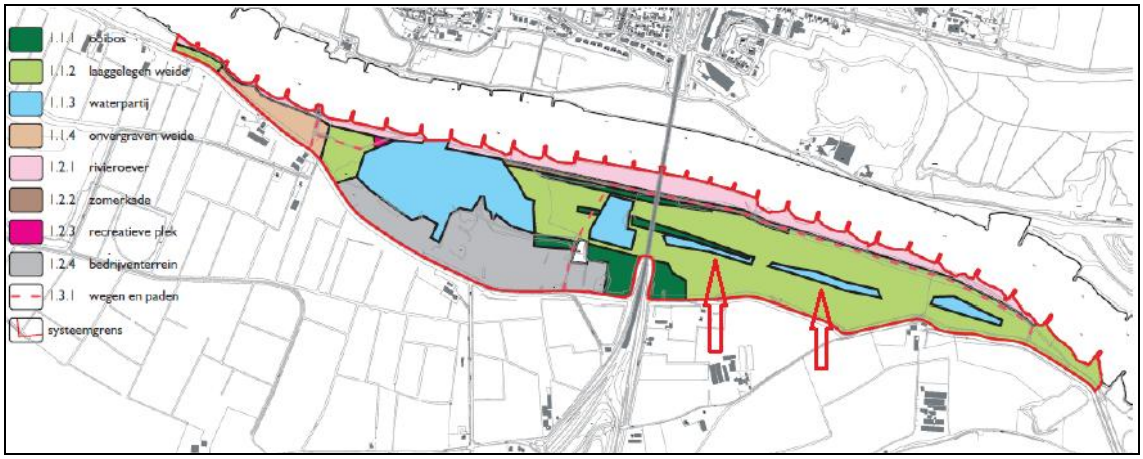

Figuur 4.1: Overzicht ligging nieuw te graven waterpartijen (aangegeven met een rode pijl).

De ontwikkeling van het bedrijventerrein, de industrieplas en de beide oude stortplaatsen aan weerszijden van de industrieplaats maken geen deel uit van het Ruimte voor de rivier project.
Aan de westkant van het plangebied wordt de bestaande veerstoep afgegraven en opnieuw bestraat op het niveau van de daarnaast (westelijk) gelegen onvergraven weide. Op de kop van de veerstoep komt een plek voor kleinschalige recreatie aan de rivieroever.
Verder zijn twee bomenrijen voorzien in de lengterichting van de uiterwaard. Eén bomenrij komt in oost-west richting ten oosten van de brug, de tweede bomenrij komt vooral ten westen van de brug op de rivieroever. Voorts komt er een bosperceel voor het bedrijfsterrein van het houtversnipperingsbedrijf op de terp.
Vanaf de weg die onder de brug doorloopt is een wandelpad te bereiken die naar de rivier leidt en vervolgens in oostelijke richting langs de rivier doorloopt. Aan het oostelijke eind van het plangebied buigt dit pad weer terug naar de winterdijk.

Uitsplitsing werkzaamheden naar Bevoegd Gezag:

Onderdeel Ingreep	Bevoegd gezag
Weggraven zomerkades, maaiveldverlagingen, verlaging veerstoep	Ministerie EL&I
Struinpad	Provincie Gelderland
Aanleg waterpartijen	Provincie Gelderland
Recreatiepunt op Veerstoep	Provincie Gelderland

4.2 Publieksaantrekkende werking

Het wandelpad langs de rivier zal naar verwachting alleen tot een andere routekeuze van wandelaars in het gebied leiden. De winterdijk die hier parallel aan loopt is autoluw en biedt een goed uitzicht over het gebied. Het betreft enkele tientellen wandelaars per dag op een mooie weekanddag, en substantieel minder op een weekdag. De veerstoep wordt in de praktijk nu vrijwel elke dag gebruikt voor vissers en andere recreanten. De inrichting in de voorgenomen activiteit formaliseert dit gebruik, maar zal niet tot een substantieel extra gebruik leiden. Samenvattend is er amper sprake van een publieksaantrekkende werking.

4.3 Uitvoeringsplanning (globaal)

In het najaar van 2012 starten de werkzaamheden met het aanleggen van de plassen en het verlagen van het maaiveld. Vervolgens worden bomen aangepland en in de eerste helft van 2013 worden de zomerkades verlaagd en het gebied verder ingericht.

5 Effectbeschrijving en -beoordeling

5.1 Verslechtering kwaliteit/oppervlakte habitattypen

Binnen het plangebied komen geen habitattypen voor waarvoor de uiterwaarden Nederrijn als Natura 2000-gebied zijn aangewezen. Er is derhalve geen sprake van een (significante) verslechtering van de kwaliteit en/of oppervlakte van voor de uiterwaarden Nederrijn aangewezen habitattypen.

5.2 Verslechtering kwaliteit/oppervlakte leefgebieden soorten

5.2.1 Habitatrichtlijnsoorten

In het plangebied komen momenteel geen Habitatrichtlijnsoorten voor waarvoor de Uiterwaarden Nederrijn als Natura 2000-gebied zijn aangewezen. Wel vormen enkele watergangen en plasjes potentieel geschikt leefgebied voor de Habitatrichtlijnsoorten grote modderkruiper en kamsalamander. Door de inrichtingsmaatregelen wordt het leefgebied voor deze soorten echter uitgebreid als gevolg van de aanleg van enkele waterpartijen met natuurvriendelijke oevers. Er is geen sprake van (significant) negatieve effecten op (potentieel leefgebied van) Habitatrichtlijnsoorten.

5.2.2 Broedvogels

Er komen momenteel geen kwalificerende broedvogelsoorten in de Middelwaard voor. De inrichtingsmaatregelen in het gebied leiden echter tot een kwaliteitsverbetering van het potentiële leefgebied van de soorten porseleinhoen, kwartelkoning, oeverzwaluw en ijsvogel. Er worden meer plas-dras-situaties gecreëerd en watergangen krijgen natuurvriendelijke oevers. De ingreep leidt derhalve niet tot een verslechtering van de kwaliteit van het potentiële leefgebied van de broedvogelsoorten porseleinhoen, kwartelkoning, oeverzwaluw en ijsvogel. Het potentiële leefgebied voor de betreffende soorten wordt juist in oppervlakte en kwaliteit vergroot.

5.2.3 Niet-broedvogels

Voor overwinterende ganzen en andere grasetende watervogels wordt het plangebied in beperkte mate minder geschikt als foerageergebied. Momenteel is er binnen het plangebied 35ha geschikt foerageergebied voor ganzen aanwezig in de vorm van (jaarrond begraasd) natuurgrasland. Omgerekend naar zogeheten kolgansdagen[1] heeft het plangebied derhalve een draagkracht voor ganzen van 12.075 kolgansdagen. De in totaal benodigde draagkracht voor grasetende watervogels in de Nederrijn bedraagt volgens SOVON 1.874.129 kolgansdagen. De in het gebied aanwezige draagkracht is echter aanzienlijk hoger met 3.091.749 kolgansdagen. De afname van 12.075 kolgansdagen als gevolg van de herinrichting van de Middelwaard leidt derhalve met zekerheid niet tot een significant negatief effect op grasetende watervogels als ganzen, eenden en zwanen. Bovendien komt er in de nieuwe situatie ook weer natuurgrasland in het gebied dat mogelijk geschikt is als foerageergebied voor grasetende watervogels.

[1] Conform de SOVON-methodiek *Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken*, SOVON, 2011.

Gewastype	Oppvl (ha)	Aantal kgd	Benodigde draag-kracht Nederrijn (kgd)	Aanwezige draag-kracht Nederrijn (kgd)
Natuurgrasland (jaarrond begraasd)	35	12.075	1.874.129	3.091.749

Naast ganzen komen in de Middelwaard ook de kwalificerende niet-broedvogels smient, kuifeend en kleine zwaan in kleine aantallen voor. Voor de smient en de kleine zwaan geldt hetzelfde als voor ganzen, in de uiterwaarden van de Nederrijn blijft ruim voldoende opvangcapaciteit aanwezig in de vorm van gras- en bouwland. Derhalve is geen sprake van significant negatieve effecten op deze soorten. Voor de kuifeend geldt dat het areaal aan leefgebied wordt vergroot als gevolg van de nieuwe waterpartijen die worden gegraven. De waterpartijen waarin de soort momenteel voorkomt blijven behouden.

Overige kwalificerende niet-broedvogelsoorten komen op grond van de natuurtoets van Oranjewoud niet of slechts incidenteel in de Middelwaard voor. De ingrepen in de Middelwaard leiden derhalve niet tot negatieve effecten op de populaties van deze soorten in het Natura 2000-gebied uiterwaarden Nederrijn.

5.3 Verstoring soorten

5.3.1 Inleiding

Van de soorten waarvoor de uiterwaarden van de Nederrijn als Natura 2000-gebied zijn aangewezen, zijn alleen Vogelrichtlijnsoorten gevoelig voor verstoring. Dit blijkt uit de profielendocumenten die het ministerie van EL&I voor de betreffende soorten heeft opgesteld. De Habitatrichtlijnsoorten grote modderkruiper, kamsalamander, rivierprik en zeeprik zijn niet gevoelig voor verstoring. Deze soorten zullen in deze paragraaf verder buiten beschouwing blijven.

In onderstaand overzicht zijn de verstoringafstanden per Vogelrichtlijnsoort die (mogelijk) in het plangebied voorkomt weergegeven op basis van het profielendocument van de betreffende soort. Voor ganzen, eenden, zwanen en steltlopers is de hoogste gevoeligheid van een soort van deze groepen weergegeven.

Tabel 5.4.1: Overzicht verstoringsafstanden kwalificerende vogels

Soort	Verstoringsafstand
IJsvogel	**< 100m**
Oeverzwaluw	**< 100m**
Kwartelkoning	**< 100m**
Porseleinhoen	**< 100m**
Ganzen	**600m (kolgans)**
Eenden	**400m (kolgans)**
Zwanen	**250m (kleine zwaan)**
Steltlopers	**370m (wulp)**

5.3.2 Verstorende activiteiten

In onderstaande tabel is aangeven welke werkzaamheden kunnen leiden tot verstoring van soorten. De exacte plekken waar gewerkt wordt, zijn weergegeven in bijlage 1. De aard van de ingrepen van deze werkzaamheden is beschreven in hoofdstuk 4.

Tabel 5.4.2: Overzicht verstorende werkzaamheden

Werkzaamheden	Betreffende soorten	Aard van het effect	Bevoegd gezag
Aanlegwerkzaamheden	- broedvogels - niet-broedvogels	tijdelijk	Min. EL&I
Struinpaden	- broedvogels - niet-broedvogels	permanent	Provincie Gld

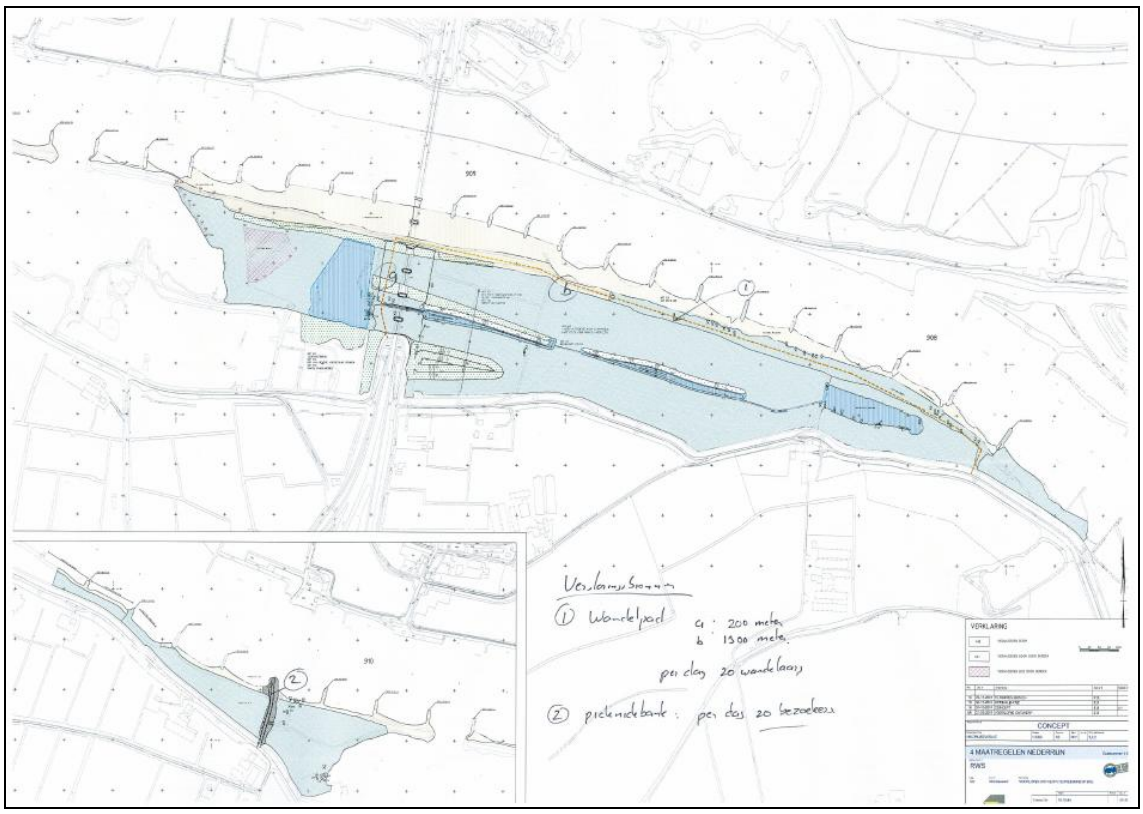

Figuur 5.3.2: Tekening met verstoringsbronnen in het plangebied (de ophoging ten oosten van de brug die op deze tekening is te zien) wordt niet uitgevoerd

5.3.3 Inrichtingswerkzaamheden

De aard van de inrichtingswerkzaamheden is beschreven in paragraaf 4.1. De werkzaamheden zullen tot ca. november 2013 duren. In het plangebied komen geen kwalificerende broedvogelsoorten voor, waardoor van een significante verstoring van kwalificerende broedvogels geen sprake is.

Wanneer buiten het broedseizoen van vogels gewerkt wordt, zullen met name niet-broedvogels tijdelijk worden verstoord als gevolg van de aanlegwerkzaamheden. Dit betreft de soorten grauwe gans, smient, kuifeend en kleine zwaan, die volgens het natuuronderzoek van Oranjewoud in het gebied voorkomen. De werkzaamheden in het plangebied zullen leiden tot enige verstoring van de genoemde soorten. De soorten komen echter in kleine aantallen voor en bovendien blijkt uit paragraaf 4.3.2 dat er ruim voldoende opvangcapaciteit binnen de uiterwaarden Nederrijn aanwezig is voor grasetende watervogels. Ook voor de kuifeend geldt dat er binnen de uiterwaarden Nederrijn voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig zijn voor de kleine aantallen die in het plangebied tijdelijk verstoord kunnen worden door de inrichtingswerkzaamheden.

In het westelijke deel van de Middelwaard bevindt zich een grote plas die door watervogels wordt gebruikt als slaapplaats. Er vinden echter geen werkzaamheden direct op of aan deze plas plaats. Bovendien liggen op ca. 700m ten westen van deze plas, ter hoogte van De Mars, diverse andere waterplassen die totaal in oppervlakte ongeveer vier keer zo groot zijn als de waterplas in het plangebied. Ook in de Blauwe Kamer ten oosten van de Middelwaard zijn waterplassen aanwezig die als slaapplaats door watervogels gebruikt zouden kunnen worden. Watervogels kunnen hier tijdelijk naar uitwijken, zodat geen sprake is van een significante verstoring tijdens de aanlegwerkzaamheden.

5.3.4 Struinpad

Het wandelpad langs de rivier zal naar verwachting alleen tot een andere routekeuze van wandelaars in het gebied leiden. De winterdijk die hier parallel aan loopt is autoluw en biedt een goed uitzicht over het gebied. Naar verwachting zullen enkele tientallen wandelaars per dag op

een mooie weekenddag, en substantieel minder op een weekdag, het gebied betreden. Dit is momenteel echter niet veel anders. Het struinpad heeft een totale lengte van ca. 1.500m.

De veerstoep wordt in de praktijk nu vrijwel elke dag gebruikt door vissers en andere recreanten. De inrichting in de voorgenomen activiteit formaliseert dit gebruik, maar zal niet tot een substantieel extra gebruik leiden.

De kwalificerende broedvogelsoorten kwartelkoning, porseleinhoen, ijsvogel en oeverzwaluw hebben volgens de profielendocumenten voor de betreffende soorten een verstoringafstand van < 100m. Van alle (potentieel) aanwezige kwalificerende soorten geldt dat slechts een klein deel (< 10%) van het totale (potentieel) leefgebied in de Middelwaard binnen de verstoringszone van het struinpad ligt. De onverstoorde delen van de Middelwaard bieden ruim voldoende (potentieel) leefgebied voor de betreffende kwalificerende soorten om in de Middelwaard te kunnen leven. Ten opzichte van de totale oppervlakte aan potentieel geschikt leefgebied dat in het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn aanwezig is, betreft het een te verwaarlozen oppervlakte. Van een significante verstoring van soorten waarvoor de uiterwaarden van de Nederrijn als Natura 2000-gebied zijn aangewezen is derhalve geen sprake.

Tabel 5.3.4: Overzicht verstoring van soorten door struinpad

Betreffende soort	Verstorings-gevoeligheid soort	% (potentieel) leefgebied binnen extra verstoringszone
Oeverzwaluw	< 100m	< 10%
IJsvogel (potentieel)	< 100m	< 10%
Kwartelkoning (potentieel)	< 100m	< 10%
Porseleinhoen (potentieel)	< 100m	< 10%
Smient	90m	< 10%
Kuifeend	125m	< 10%
Grauwe gans	400m	< 10%
Kleine zwaan	250m	< 10%

6 Conclusie

6.1 Habitattypen

Binnen het plangebied komen geen habitattypen voor waarvoor de uiterwaarden Nederrijn als Natura 2000-gebied zijn aangewezen. Er is derhalve geen sprake van een (significante) verslechtering van de kwaliteit en/of oppervlakte van voor de uiterwaarden Nederrijn aangewezen habitattypen.

6.2 Broedvogels

Er komen momenteel geen kwalificerende broedvogelsoorten in de Middelwaard voor. De inrichtingsmaatregelen in het gebied leiden echter tot een kwaliteitsverbetering van het potentiële leefgebied van de soorten porseleinhoen, kwartelkoning, oeverzwaluw en ijsvogel. Er worden meer plas-dras-situaties gecreëerd en watergangen krijgen natuurvriendelijke oevers. De ingreep leidt derhalve niet tot een verslechtering van de kwaliteit van het potentiële leefgebied van de broedvogelsoorten porseleinhoen, kwartelkoning, oeverzwaluw en ijsvogel. Het potentiële leefgebied voor de betreffende soorten wordt juist in oppervlakte en kwaliteit vergroot. Van een significant negatief effect is derhalve geen sprake.

Van een significante verstoring van kwalificerende broedvogels is geen sprake. Hoewel als gevolg van inrichtingswerkzaamheden en verstoring van recreanten op het struinpad een klein deel van het (potentieel) leefgebied van de betreffende soorten verstoord kan worden, blijft er ruim voldoende onverstoord leefgebied in de Middelwaard en de rest van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn aanwezig om de instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van broedvogels niet in gevaar te brengen. Aangezien het (onverstoord) oppervlakte aan nieuw potentieel leefgebied aanzienlijk toeneemt, kunnen significante effecten worden uitgesloten.

6.3 Niet-broedvogels

Voor overwinterende ganzen en andere grasetende watervogels wordt het plangebied minder geschikt als foerageergebied. Momenteel is er binnen het plangebied 35ha geschikt foerageergebied voor ganzen aanwezig in de vorm van (jaarrond begraasd) natuurgrasland. Omgerekend naar zogeheten kolgansdagen[2] heeft het plangebied derhalve een draagkracht voor ganzen van 12.075 kolgansdagen. De in totaal benodigde draagkracht voor grasetende watervogels in de Nederrijn bedraagt volgens SOVON 1.874.129 kolgansdagen. De in het gebied aanwezige draagkracht is echter aanzienlijk hoger met 3.091.749 kolgansdagen. De afname van 12.075 kolgansdagen als gevolg van de herinrichting van de Middelwaard leidt derhalve met zekerheid niet tot een significant negatief effect op grasetende watervogels als ganzen, eenden en zwanen. Ook niet in cumulatie met de ontwikkelingen in de andere deelgebieden. Bovendien komt er in de nieuwe situatie ook weer natuurgrasland in het gebied dat mogelijk geschikt is als foerageergebied voor grasetende watervogels.

Van een significante verstoring van kwalificerende niet-broedvogels is geen sprake. Hoewel als gevolg van inrichtingswerkzaamheden en verstoring van recreanten op het struinpad een klein deel van het (potentieel) leefgebied van de betreffende soorten verstoord kan worden, blijft er ruim voldoende onverstoord leefgebied in de Middelwaard en de rest van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Nederrijn aanwezig om de instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van niet-broedvogels niet in gevaar te brengen.

[2] Conform de SOVON-methodiek *Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken*, SOVON, 2011.

6.4 Conclusietabel

In onderstaande tabel zijn de eindconclusies van deze passende beoordeling weergegeven voor de aspecten waarop negatieve effecten niet uitgesloten kunnen worden.

Aspect	Ingreep	Negatief effect?	Significant negatief effect?
Verlies ganzen-foerageergebied	Uiterwaarden-vergraving	Ja, (tijdelijk) verlies 35ha foerageergebied	Nee, in uiterwaarden Nederrijn is ruim voldoende opvangcapaciteit beschikbaar
Verstoring wintervogels	Aanlegwerk-zaamheden	Ja, (tijdelijk) extra ver-stoord gebied	Nee, in uiterwaarden Nederrijn is ruim voldoende opvangcapaciteit beschikbaar
Verstoring wintervogels	Aanwezigheid recreanten op struinpaden	Ja, mogelijk enige ver-storing	Nee, zowel binnen de Middelwaard als in andere delen van de uiter-waarden Nederrijn is ruim voldoende opvangcapaciteit beschikbaar

6.5 Cumulatie

Tegelijkertijd met de herinrichting van de Middelwaard worden ook de deelgebieden Tollewaard, Doorwerthse Waarden en Elster Buitenwaarden heringericht. In deze paragraaf wordt beschouwd in hoeverre negatieve effecten in het deelgebied Middelwaard in combinatie met negatieve effecten in de andere deelgebieden tot significante effecten kunnen leiden.

Ten aanzien van kwalificerende broedvogels geldt dat er momenteel geen kwalificerende broedvogelsoorten in de Middelwaard voorkomen. De inrichtingsmaatregelen in het gebied leiden tot een kwaliteitsverbetering van het potentiële leefgebied van de soorten porseleinhoen, kwartelkoning, oeverzwaluw en ijsvogel. Er worden meer plas-dras-situaties gecreëerd en watergangen krijgen natuurvriendelijke oevers. De ingreep leidt derhalve niet tot een verslechtering van de kwaliteit van het potentiële leefgebied van de broedvogelsoorten porseleinhoen, kwartelkoning, oeverzwaluw en ijsvogel. Cumulatie ten aanzien van kwalificerende broedvogelsoorten is derhalve niet aan de orde.

Ten aanzien van de kwalificerende niet-broedvogelsoorten kolgans, grauwe gans, smient en kleine zwaan, geldt dat de Middelwaard na de herinrichting minder geschikt wordt als leefgebied. Momenteel is er binnen het plangebied 35ha geschikt foerageergebied voor ganzen aanwezig. Omgerekend naar zogeheten kolgansdagen[3] heeft het plangebied derhalve een draagkracht voor ganzen van 12.075 kolgansdagen. De in totaal benodigde draagkracht voor grasetende watervogels in de Nederrijn bedraagt volgens SOVON 1.874.129 kolgansdagen. De in het gehele Natura 2000-gebied aanwezige draagkracht is echter aanzienlijk hoger met 3.091.749 kolgansdagen. De afname van 12.075 kolgansdagen als gevolg van de herinrichting van de Middelwaard leidt derhalve met zekerheid niet tot een significant negatief effect op grasetende watervogels als ganzen, eenden en zwanen. Ook niet in cumulatie met de ontwikkelingen in de andere deelgebieden Tollewaard, Doorwerthse Waarden en Elster Buitenwaarden.

Bij de provincies Gelderland en Utrecht en het ministerie van EL&I is een overzicht van de recent verleende Nbwet-vergunningen opgevraagd om eventuele cumulatieve effecten in beeld te brengen. Uit deze gegevens blijkt dat tussen 2007 en 2011 enkele Nbwet-vergunningen zijn verleend voor projecten in de uiterwaarden van de Nederrijn met beperkte negatieve effecten op kwalificerende habitattypen en soorten. In totaal is ca. 45 ha leefgebied voor ganzen en de kleine zwaan verloren gegaan en 5,5 ha leefgebied van enkele eendensoorten en de broedvogelsoort ijsvogel. Op basis van deze gegevens kan geconcludeerd worden dat de herinrichting van de Middelwaard ook in cumulatie met andere projecten in de uiterwaarden van de Nederrijn niet tot significant negatieve effecten leidt.

[3] Conform de SOVON-methodiek *Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken*, SOVON, 2011.

Bijlage 1

Kaart werkzaamheden Middelwaard